

Eğitimde “Bir Adım Ötesi” Tartışmalarının Kavramsal Çerçevesini Anlamak: Dijitalleşme Ve İnsanileşme (Etik ve Değerler) Kavramlarında Denge Kurma Arayışları

Salih ÇEPNİ¹

¹Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bursa-Türkiye, cepnisalih@yahoo.com

ÖZET

Eğitimde “bir adım ötesi” bağlamında yapılan tartışmalar ve hazırlanan raporlar irdelendiğinde, konunun kuramsal alt yapısı oluşturulmadan ve geleceğe dönük atılması gereken adımlarla ilgili bütüncül bir kavramsal çerçeve ortaya konulmadan bu alandaki tartışmaların sürüp gittiği değerlendirilmektedir. Bu makalenin amacı, eğitimde bir adım ötesi temasında vurgu yapılan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri 2023 Vizyon belgesi ışığında ortaya koymaktır. Eğitimde bir adım ötesi temasının kuramsal alt yapısını oluşturmak için bilgi, kültür ve medeniyet kavramları ile eğitimin tanımı ve amacı arasındaki ilişkiler bağlamında değerler eğitimi ve dijitalleşme kavramlarının rolleri ve oluşturabilecekleri etkiler irdelenmiştir. Araştırmada yöntem olarak “bireysel yansıma raporu” kullanılmıştır. Bu konudaki ilgili alan yazınında ortaya çıkan ortak görüş, maddi değerlerle manevi değerlerin iç içe bir denge içerisinde okul hayatı boyunca öğrencilere kazandırılması gerektiği hususudur. Bu süreçte, diğer genel değerlere ek olarak, verimlilik, tasarruf, etkililik gibi değerlerin öğretim programlarında daha fazla yer alması gerektiği hususuna vurgu yapılmıştır. Özellikle ülkeler için en temel sorun haline gelen “liyakat” kavramının içinin doldurulması ve liyakat sahibi bireylerin eğitim alanında sahip olması gereken özelliklerin hem pedagojik hem de yönetsel açıdan daha yoğun bir şekilde çalışılması gerektiği raporlanmıştır. İnsanileşme ve dijitalleşme sürecindeki değerlerin entegrasyonunda bütüncül yaklaşımın alt yapısını oluşturmak için alanda ileriye dönük olarak hangi sorunların öncelikli araştırma konuları olabileceği ve ülke olarak hangi adımların nasıl atılması gerektiği yönünde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Dijitalleşme, Kuşak Çatışmaları, 2023 Vizyon Belgesi.

Understanding the Conceptual Framework of the “One Step Ahead” Discussions in Education: Seeking a Balance in the Concepts of Digitalization and Humanization (Ethics and Values)

ABSTRACT

When the discussions and reports in the context of “one step ahead” in education are examined, it is evaluated that the discussions in this field continue without establishing a theoretical background of the subject and providing a holistic conceptual framework regarding the steps to be taken for the future. The purpose of this article is to reveal the concepts emphasized in the theme “One Step Ahead in Education” and the relationships between these concepts in the light of the 2023 Vision document. In order to form the theoretical infrastructure of the “one step ahead” theme in education, the roles and effects of the concepts of value education and digitalization in the context of the relationship between the concepts of knowledge, culture and civilization and the definition and purpose of education are examined. "Individual reflection report" was used as a method in the study. The common view in the related literature on this subject is that material values and spiritual values should be brought to students throughout their school life in a balance. In addition to other general values, it was emphasized that values such as efficiency, savings and effectiveness should be included more in the curriculum. It has been reported that the concept of “merit”, which has become the most fundamental problem especially for countries, should be studied more intensively both in pedagogical and administrative terms and the qualities that individuals with merit should have in the field of education. In order to create the infrastructure of a holistic approach in the integration of values in the humanization and digitalization process, suggestions were made regarding which problems could be priority research issues in the field and which steps should be taken as a country.

Keywords: Value education, digitalization, conflict between generations, 2023 vision document.

GİRİŞ

Eğitimde bir adım ötesi teması sağlam temellere dayandırılmış, sürdürülebilir, çağa uygun ve yarışçı medeniyetler oluşturmak için yeni kavramlarla birçok ülkede gündem konusudur. Bu bağlamda, günümüzde bir yanda ön plana çıkan gelecek nesiller için standartlar, 21. yüzyıl becerileri ve beceri eğitimleri, bütüncül ve yaşam temelli programlar, okur-yazarlıklar (dijital, fen, teknoloji, çevre...), diğer yanda temel erdemler (bilgelik, dürüstlük, iffet, adalet, cömertlik, cesaret, hoşgörü, merhamet, ölçülülük, sorumluluk bilinci, fedakarlık ve vefa), ahlak ve etik değerler, estetik değerler, insanlar arası ilişkiler, empati, karakter eğitimi gibi eğiten ve eğitilenler açısından üst bir değer olan "insan olma" ya hizmet eden kavramlar öne çıkmaktadır. Ülkemizde bu konu ile ilgili tartışmaların son zamanlarda daha çok birkaç soru etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlar:

1. Eğitimde daha fazla dijitalleşme mi? Niçin?
2. Eğitimde daha fazla insanileşme mi? Niçin?
3. Temel erdemlerden vazgeçmeden 21. yüzyıl becerilerini nasıl geliştirebiliriz?
4. Hem temel erdemlerden hem de yüksek verimlilikten vazgeçmeden eğitim sistemimizi nasıl bir pedagoji üzerine inşa edebiliriz?

Eğitimin nihai amacı, kültürleşme yoluyla daha huzurlu ve refah düzeyi yüksek sağlam medeniyetler oluşturmaktır. Eğitimin bu genel amacının yanında örtük amacının, insanların aydınlanmasını sağlamak ve hayattan sadece yaşayabileceği kadar zevk alıp temel erdemleri geliştirerek insan olmayı başararak ölebilmek olmalıdır. Sağlam medeniyetlerdeki bireyler, bütüncül bilgi hâkimiyetleri, bilgiyi gündelik hayata transfer etmeleri ve yaşam bilgisi ile bilimsel bilgiyi birleştirip bunu hayat felsefesine dönüştürme özellikleri ile dikkat çekerler. Huzurlu dünya, sağlam medeniyetler ve bu medeniyetler arasındaki sağlıklı iletişim ve iş birliği ile gerçekleşir. Medenileşmenin yolu, toplumların hem dijitalleşmiş hem de insanileşmiş daha fazla insan yetiştirmelerinden geçer.

Eğitime muhafazakâr pencereden bakanlar, eğitimin bozulmaması için fanus içerisinde tutulması gereken temel erdemler olduğuna inanır ve bunların kuşaktan kuşağa aktarılması için bir mücadele içerisine girerler. Arzuladığımız Eğitim 4,0'ın (Endüstri 4,0 ile gelen eğitim düzeni) doğası ve bugünkü eğitim sistemimizdeki yaygın uygulamalar, mücadelesi verilen erdem veya değerleri gerçekten dikkate alıyor ve doğasında bunu barındırabiliyor mu? Örneğin, fedakârlık değerini ele alalım; merkezi sınav sisteminden dolayı daha küçük yaşta itibaren yarış ve rekabet içine soktuğumuz çocuklarımızın, okul hayatı veya hayatı boyunca başkaları için fedakârlıkta bulunma değerini nasıl geliştireceğiz? Gerçek olan, farkında olmadan veya bilinçli olarak bireyselliği ön plana çıkaran, yarışçı, başarıyı diğerlerinin başarısızlığı üzerinden kurgulayan ve maddi değerleri geliştirmeye uygun bir okul sistemimizin varlığıdır. Bu problem, günümüzde abartılı olarak daha çok merkezi sınavlarda akademik başarı elde etmeye kilitlenmiş ve bu yönüyle kendini ön plana çıkarmayı amaçlayan özel okullarda gözlenmektedir.

Ülkemizde teoride veya söylem olarak maddi değerleri ön plana çıkarmak genelde ayıplanır, bu âlem küçümsenir ve bir öte dünya tahayyülü üzerine manevi değerlerin geliştirilmesi ve hayata tatbiki vurgulanır. Aslında yarışçı, ekonomi, üretim ve girişimcilik temeline dayanan bir okul modelinin manevi değerlerle çatışmama olasılığı oldukça düşüktür. Tarihsel olarak geliştirdiğimiz eğitim modelleri ve öğretim programlarının tamamına yakınının teorik temellerini batılı ülkelerden doğrudan transfer veya adapte etme yoluyla alındığının öncelikle bilinmesi gerekir (Ayas, Çepni ve Akdeniz, 1993). Bu süreçte, özellikle ekonomi odaklı okul modellerinin alındıkları yerden doğrudan alınıp oranın kültürüne çocuğu maruz bırakmadan onları erdemler içerisine materyalist bir amaç barındırmadan entegre etmek çok zordur, fakat imkansız değildir. Bu entegrasyon süreci, örneğin röntgen teknolojilerinde ilerlemenin hastalıklara çare bulmada önemli olması, biyoteknolojide ilerlemenin aç toplumları beslemede önemli olması gibi vurgular üzerinden yürütülebilir. Esasen eğitimde bir adım ötesi

kavramı, ülkemizde bu maddi ve manevi değerlerin nasıl bir sentezlemeyle gerçekleşebileceğini ortaya koymak için seçilen çekici ve amaçlı bir kavram gibi görünmesine rağmen onun kuramsal alt yapısının henüz oluşturulmadığına inanılmaktadır. Medenileşme yolculuğunda, ülkemizde bu süreçlerde neler yaşanmakta olduğunu ve bu konuda güçlü ve zayıf yönlerimizin neler olduğunu gerçek vakalara ve yaşanmışlıklara dayalı olarak ortaya koyabilecek kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Öncelikle, ülkemizde maddi değerlerin en temel aracı olan dijitalleşme ve değerler eğitiminin en değerli kavramı olma insanileşme söylemden çıkıp alanlara özgü öncelikli projelere ve araştırma alanlarına dönüşmesi gerekir. Bu bağlamda çalışmanın değerler eğitimine ve dijitalleşme alanlarına ilgi duyan araştırmacılara ve eğitimcilere, araştırma konusu ve problemi bulma bağlamında rehberlik edeceğine ve ileriye dönük olarak 2023 Vizyon belgesinde vurgu yapılan değerlerin eğitim sistemimiz ile nasıl bütünleştirilmesi gerektiği hususunda katkılar sağlayacağına inanılmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu makalenin amacı, ülkemizde eğitimde bir adım ötesi temasının kuramsal alt yapısını oluşturmak için bilgi, kültür ve medeniyet kavramları ile eğitimin amacı ve tanımı arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve değerler eğitimi ile dijitalleşmenin birlikte yürüebilmesi için bir yaklaşım ortaya koymaktır. Bu çalışmanın bir diğer amacı ise değerler eğitimi ile dijitalleşmenin nasıl bütünleşmesi gerektiği hususlarına ilgi duyan araştırmacılara ve eğitimcilere araştırma konu ve problem bulma bağlamında rehberlik etmektir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu araştırmada yöntem olarak araştırmacının deneyimine (personal experience: oto-etnografi) dayalı bir yaklaşım kullanılmıştır. Oto-etnografi, bir yazarın anekdot ve kişisel deneyimlerini keşfetmek ve bu otobiyografik hikâyeyi daha geniş kültürel, politik ve sosyal anlamlara ve anlayışlara bağlamak amacıyla kendini yansıttığı ve yazdığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yöntemin kullanılmasındaki temel gerekçe, eğitimde bir adım ötesini oluşturan kavramlarla ilgili uzun yıllara dayanan hem teorik hem de pratik olarak kişisel deneyimlerimizin yeterli düzeyde olduğuna inancımızdır (Adams, Jones, Holman ve Ellis, 2015; Byczkowska-Owczarek, 2014). Bununla birlikte, bu süreçte sadece irdelenen kavramlarla kişisel düşüncelerimiz yansıtılmamış; dışarıdan kanıtlar buldukça örneğin 2023 Vizyon belgesi, bütüncül bilgi kavramı ve bilginin transferi ile ilgili yazılanlar ve bazı milletvekillerinin bu konularda verdiği soru önergeleri anekdot olarak kullanılıp kişisel deneyimlerimizle sentezlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın amacında vurgulanan bilgi, kültür ve medeniyet ilişkisi ve bu ilişkileri en çok etkileyen değerlerimiz ve dijitalleşme ile ilgili yargılarımız bazı klasik eser ve bu alanda yazılmış doküman okumalarına ve deneyimlere dayalı olarak oluşturulmuştur. Burada sunulan fikirler ve varılan sonuçlar gerçek bilimsel yöntemde kullanılan veriye dayalı olmayıp araştırmacının subjektif yargılarına veya kişisel görüşlerine dayalı olduğu için gerçek bilimsel makalelerin barındırdığı bulgular başta olmak üzere birçok özelliği taşımamaktadır. Bununla birlikte, deneyimlerin gerçek anekdotlarla rapor edilmesi genelleylebilme özelliği taşımamasına rağmen, vurgu yapılan durumların benzer vakalarda ve özellikle pratikte işe yarayacağına inanılmaktadır. Esasen bu zayıflık, oto-etnografi araştırma yönteminin doğasında vardır. Burada uzun yıllara dayalı deneyim ve anekdot bilgilerimiz hem problemin ortaya çıkarılması ve çözümünü hem de makalede oluşturulan alt başlıkların oluşumunda etkili olmuştur.

Medenileşme Sürecinde Temel Kavramlar: Bilgi, Bilginin Transferi ve Medeniyet

Eğitimde dijitalleşmenin değerlerle olan bağlantılarını anlamak için öncelikle araştırmanın amacının teorik çerçevesini oluşturan bilgi, bilginin transferi ve medeniyet

kavramlarının açıklığa kavuşması gerekir. Kültürleşmenin bir sonraki basamağı olarak kabul edilen medenileşme, bir süreci barındırır ve bu süreçte bazı temel kavramların uzun yaşantılar yoluyla içselleştirilmesi gerekir. Bunlar:

Bilimsel Bilgiler ve Bilginin Gündelik Hayata Transferi: Öncelikle günümüzde geçerli olan öğrenme kuramlarına göre öğrenciye bilgi (enformasyon bağlamında) yükleme anlayışı kabul gören bir anlayış değildir. Çünkü bilgi, bilişim ve iletişim teknolojileri sayesinde herkes için ulaşılabilir olmuştur. Dolayısıyla onu akılda tutmaya, ezberlemeye gerek yoktur. Esas olan onun, sırası geldiğinde, pragmatist bir anlayışla ihtiyaç duyulduğunda ilgili bağlam içerisinde kullanılabilmesi ve bilgi ağı içerisindeki yerinin bilinmesidir. Yani, önemli olan insan-dijital ürün ve bağlam arasında kurulacak bilgi ağıdır. Bunun için eğitimciler olarak yeni bir pedagojiye ihtiyacımız vardır (Baki, 2019). Asıl olan öğrenenin bilgiyi nerede, ne zaman ve nasıl kullanılabileceğini bilmesi ve öğrenilen bilginin diğer disiplinlerle olan bağlantılarını da içeren bütüncül bir yaklaşımla bilgi sahibi olmasıdır. Çağımızda fizikçi olmak, kimyacı olmak, biyolog olmak, matematikçi olmak, felsefeci olmak, edebiyatçı olmak tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Neyin fizikçisi veya matematikçisi olduğunu ve bu bilgilerle günümüzün hangi sorunlarının üstesinden gelmeye çalışıldığı önem arz etmektedir.

Günümüzde doğa bilimleri ile sosyal bilimleri birbirinden ayrı gören ve insana doğayı egemenliği altına alma görevi yükleyen eski moda düalist felsefeler yerlerini artık insanın doğa ile yüzleşmesini önceleyen bütünlükçü felsefi yaklaşımlara bırakmaktadır. Burada bilinmesi gereken gerçek, doğada gözlemlenen hiçbir olayın tekil olmadığı, tek bir disipline ait bilgiler içermediği, insani boyutlarının olduğu ve birçok disipline ait bilgiler barındırdığıdır (Çepni, 2019). Bir doğa olayının anlaşılmasında birçok farklı disipline ait bilginin birleştirilip yorumlanması gerekir. 2023 Vizyon belgesine dayalı olarak son zamanlarda derslerin adlarının değiştirilmesi bu gerekçelere dayandırılmaktadır. Bu duruma, 9. sınıflarda tarih ve coğrafya derslerinin birleştirilerek daha çok İngiltere ve Amerika Birleşik Devletlerinin bir yaklaşımı olan “Sosyal Bilimler Deneyimi” dersine dönüştürülmesi örnek verilebilir. Coğrafya ve tarih, doğrudan kişisel deneyimlerin anlamını zenginleştirebilecek iki büyük kaynaktır. Bu dersler, zaman ve mekân bağlamında hem doğayı hem de insanı esas alırlar. Tarih, geçmişten günümüze insan ilişkilerini, coğrafya ise insanın mekân ve doğa ile olan etkileşimlerini konu edinir. Dolayısıyla tarih ve coğrafya bir bütünün iki boyutudur. Burada asıl amaç, aslında ülkemizde uzun yıllardan beri tartışılan ve iyi bilindiğine inandığımız her açıdan bilimsel-okuryazar birey yetiştirmektir. Bu yaklaşım Dünya genelinde kabul gören bütüncül/entegre program yaklaşımıdır. Bunun anlamı, tek bir kardelen çiçeğinin açması ile bahar gelmiyor. Birçok çiçeğin birlikte açmasıyla bahar gelebiliyor.

Milli Eğitim Bakanı Sayın Ziya Selçuk bu konuda bir milletvekilinin soru önergesini “...Burada amaçlanan tarih ve coğrafya derslerinin adını değiştirmek değil, bunlarla birlikte sosyal bilimlere konu olan ekonomi, hukuk, antropoloji gibi alanların da temel kavram ve düşüncelerini kullanarak öğrencilerimizin küresel bağlamda seçilecek temalar çerçevesinde çeşitli vakaları inceleyip değerlendirmelerini sağlamaktır.” şeklinde cevaplamıştır (Gazeteler, 11 Mayıs 2020). Benzer bir durumu birkaç yıl önce, editörü olduğum fizik kitaplarını yazarken yaşamıştık. Mili Eğitim Bakanlığının Lise fizik kitaplarının tamamını yazdığımız yıllarda (2009-2015 yılları arası), orta öğretimde öğretim programları için yaşam temelli (bağlam temelli) bir öğrenme kuramı anlayışı benimsenmişti. Bizler de kurama uygun olarak öğretmen ve akademisyen arkadaşlarla birlikte bu kitapları yazmıştık. Fizik kitaplarının adlarını değiştirmeden, öğrenciye bir anlam ifade etmeyen konu başlıklarını öğrencinin anlayacağı ve gündelik hayatta karşılaştığı ve kullandığı dile dönüştürmek için büyük çabalar sarf ettik. Örneğin adezyon kuvvetleri (yapışma) veya kohezyon (birbirini tutma) kuvvetleri başlıklı konular yerine, bu konuları yağmur ne güzel yağıyor veya pencere camındaki yağmur damlaları bağlamları ile bütünleştirip anlamlandırmaya çalışıyorduk. Böylece, konunun sonunda ise

öğrencilerin bu bağlamların adezyon veya kohezyon kavramları oldukları genellemesine ulaşmalarını amaçlıyorduk. Bu esnada Talim Terbiye Kurulunda ders kitaplarından sorumlu bir hocamız beni aradı ve bana bir milletvekilinin, editörü olduğum fizik ders kitabındaki konu başlıklarına yönelik bir soru önergesi verdiğini söyledi ve benden bu soru önergesine cevap olarak bir metin hazırlamamı talep etti. Soru önergesinde, “10. sınıf fizik ders kitabında öğrencilere “şaka gibi” dedirtecek başlıklara yer verilmiştir”, “Kitabın içindeki bölümü okuyanlar “acaba gerçek mi?” tereddüdünü yaşamaktadır”, “Bu başlıkların kullanılma gerekçesi nedir?” gibi ifadeler yer almaktaydı. Bu vakadan önce, soru önergelerinin az da olsa üzerinde çalışılmış ve bilimsel temellere dayandırılmış sorgulamalar olduğuna inanırdım. Ancak soru önergesini okuduğumda öncelikle önergeyi veren milletvekilinin, çağdaş öğretim programlarından, hatta öğretim programlarından çok uzak olduğunu anladım. Dünyada okutulan fizik ders kitapları ve bu kitapların başlıklarından örnekler vererek bir rapor hazırladım ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığına sundum. Raporun sonucunun ne olduğunu ve nasıl bir yankı yaptığını hala merak etmekteyim.

Konuyla ilgili bizler tarafından bilinen bu iki soru önergesi örneği, iki vaka arasında 10 yıl olmasına rağmen ülkemizde üst düzeydeki yetkililerde bütüncül bilgi (integrated science) ve onun öğrenme anlayışı bağlamında herhangi bir değişimin olmadığını ve dünyada bilimsel olarak kabul gören bir anlayışın bile anlaşılmasından soru önergesine dönüştürülerek yeniliğe karşı bir direnç oluşturulmaya çalışıldığını göstermektedir. Bu vakalardan, ülke olarak bilimsel okur-yazarlığın birinci basamağında bile yapılacak çok işimiz olduğu ve aşılması gereken büyük engellerin bizi beklediği sonucuna varılmıştır. Bilginin bir ileri basamağı, bilginin transferidir.

Bilginin Transferi: Bilgiyi içselleştirme, gündelik hayatta karşılaştığı olaylarla ilişkilendirme, öğrenmiş olduğu bilgi ile gündelik hayatta karşılaştığı problemleri çözmeye kullanma, bilgiyi kullanarak problem çözme becerisini artırma düzeyini arttırmaya çalışma, özetle bilimsel okur-yazar olma olayıdır. Yani bireyin öğrenmiş olduğu bilgiler yoluyla bir hayat felsefesi oluşturması olayına biz gerçek eğitim diyoruz. Bireyin yaparak yaşayarak bilimsel okuryazarlığını ve kültürleşmesini amaçlayan yapılandırmacı epistemolojinin (Baki, 2019) temel amacı ülkemizde tam olarak anlaşılmasa da 2004 yılı ve sonrası öğretim programları bu epistemolojiye göre geliştirilmeye çalışılmıştır. Yani ansiklopedik bilgilerin ezberlenmesinden ziyade, onların kavramsal olarak öğrenilmesine ve gündelik hayata transfer edilmesine önem verilmiştir. Uluslararası yapılan PISA VE TIMMS sınavlarının asıl amacı, eleştirel düşünme ve akıl yürütme becerilerinin test edilmesidir. Dolayısıyla bu sınavlarda öğrenilen bilgilerin öğrenciler tarafından hangi düzeyde anlamlandırıldığına, belirli durumlarla ve gündelik hayatla olan bağlantılarının hangi düzeyde kurulabildiğine bakılmaktadır. Uluslararası bu sınavlarda başarı düzeyimizi ortaya koyan değerlendirmeler yapılmakta ve başarı düzeyinin memnun edici olmadığı vurgulanmaktadır (Çepni, 2019). Ülkemizde her kademedeki doğrudan bilgiyi sorgulayan ve işlem gerektiren çoktan seçmeli sorularda öğrenciler başarılı olurken; öğrencilerin gerçek bir bağlamın içinde bilginin nasıl kullanıldığını ve problemleri çözmek için gerekli olan üst düzey becerileri ihtiva eden soruları büyük oranda anlamlandıramadıklarını ve dolayısıyla çözemediklerini görmekteyiz. Bunun anlamı, öğrencilerimiz bilgiyi içselleştirmeden, yani bilgi okur-yazarı olmadan okullarımızdan mezun olmaktadır. Okur-yazar olmayan bu tür öğrenciler için gerçek yaşam problemleri kaotik olmakta ve bu öğrenciler var olan bilgi ve muhakemelerinin ötesinde duyu ve sezgileriyle bu tür problemlere çözüm aramaya çalışmaktadırlar. Önemli olan, anlaşılmasız bir durumda yani problemde en iyi alternatifle problemlere çözüm üretmenin yollarını öğrenmek ve problemleri çözmektir. Ülkemizde merkezi sınavlarda son yıllarda bu yaklaşımın doğasına uygun bazı iyileşmeler “yaşam temelli” veya “yeni nesil”, “beceri temelli” sorular adı altında gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (Altun ve Bozkurt, 2018).

Medeniyet, en genel anlamda insanların bir nesilden diğerine aktardıkları siyasal, sosyal, kurumlar; gelenekler-görenekler ve değerler bütünüdür. Eğitim bağlamında bu kavram daha özel ele alındığında; olayları bilimsel ve bütüncül olarak görebilen, onları yaşam felsefeleri haline dönüştürme ve gündelik hayata taşıma özelliğine sahip insanların bir araya gelerek oluşturdukları sağlam yaşam düzenleridir. Eğitimde ne kadar ileriye gidilirse o düzeyde sağlam medeniyetlerin oluşacağı açıktır. Günümüzde bazı medeniyetler askeri/koruma ile üretim teknolojileri üzerine kurulu düzenlerini güçlendirmek için mücadele verirken bazı sağlam olarak nitelendiren medeniyetler ise sürdürülebilir bir dünya için insanı ve onun onurunu merkeze alan yapıcı, doğa ile dost olan yaklaşımları ve teknolojileri ön plana çıkarır. Bu sağlam medeniyetlerin arzu ettiği yaşam tarzı ve dünya görüşünün eğitimin tanımı ile tam olarak örtüştüğünü görmek, eğitim sektöründen sorumlu tüm bireylerin yükünü birkaç kat daha arttırmaktadır. Sağlam ve sürdürülebilir medeniyetler oluşturmanın yolu bazı temel unsurlardan geçer. Bunlar en genel anlamda bilim, teknoloji, dil, din, gelenek ve görenekler, sanat ve tarihtir. Daha özel ve oluşturulacak eğitim politikaları bağlamında bu kavram ele alındığında şu hususlar öne çıkmaktadır: 1. İnançlı, vicdanlı insanlara sahip olma; 2. Herkesi kucaklayan, ayırım yapmayan bir adalet sistemine sahip olma; 3. O medeniyet içinde yaşayan insanların güvenliğini sağlama ve onlarda güven duygusu oluşturma; 4. Yaygın refah düzeyine sahip olma; 5. Toplum olarak bağımsız, demokratik ve refah bir ülkeye sahip olma; 6. Yeryüzünde bulunan diğer toplumların medeniyet düzeylerini arttırmak için gayret sarf etme (Cüceloğlu, 2019). Medeniyetin barındırdığı kavramların vurgu yaptığı anlayış uyarınca geleceğin sağlam toplumları, sadece birilerinin verdiği problemi çözen değil; problemleri tespit eden, yeni problemler kuran, problemlere çözüm üreten bireyler yetiştirmeye gayret sarf etmektedirler. Dolayısıyla günümüzde ve gelecekte bireyin ne kadar bilgiye sahip olduğu değil, ulaşabildiği bilgi ile ne yapabildiği önem kazanmaktadır.

Son yıllarda, sağlam ve ileri medeniyetlerin oluşturulmasının daha çok teknoloji kullanımı veya dijitalleşme ile mümkün olabileceğine inanılmaktadır. Okullarımızın, değerler eğitime ve gerçek bilimsel bilginin keşfine, bu alanda becerilerin gelişimine çok vurgu yapmadan; kendilerini ön plana çıkaracak STEAM, kodlama, arduino, robotik uygulamalar veya bunun gibi insanların görsel dikkatlerini çekme özelliği olan daha çok “Show’a” yönelik faaliyetlerin içine girdiklerini görmekteyiz. Yani birçok okulumuzun bilim olmadan veya bilim kültürü geliştirmeden, uygulamalı bilimin en son aşaması olan teknoloji üretimine doğru yöneldiklerini görmekteyiz. Okullarımızda fen bilgisi, fizik, kimya, biyoloji ve diğer bilimlere hizmet eden laboratuvarları kapatarak veya araç-gereç alt yapılarını oluşturup aktif olarak kullanıma hazır hale getirmeyerek, bunların yerine STEAM, robotik, arduino, kodlama gibi atölye kurmaya yönelmenin, sürecin ve alt yapı kurulumunun da tamamen profesyonel firmalara devretmenin; medenileşme yolunda büyük mücadeleler veren ülkemize maddi yükten başka bir şey kazandırmayacağına inanılmaktadır. Kodlama atölyeleri dışında birçok okulun büyük bütçelerle oluşturdukları bilimsel alt yapısı olmayan bu tür atölyelerin kısa süre içerisinde birer araç-gereç çöplüğüne dönüşeceğini geçmişteki deneyimlerimizden dolayı şimdiden görmek bizleri hem üzmemekte hem de ülkemiz adına kaygılandırmaktadır. Bu konuda YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme projesi kapsamında 1994-1997 yılları arasında eğitim fakültelerine kurulan okul laboratuvarları ve bu kapsamda alınan araç-gereçlerle yaşanan olumsuzlukları bir anekdot olarak paylaşmak isterim. O yıllarda yabancı danışmanlarla birlikte bu projede uzun yıllar çalıştık. O dönemde ülkemizde 38 Eğitim Fakültesi vardı ve bunların sadece 7-8’inde ortaöğretim fizik, kimya, biyoloji ana bilim dalları vardı. YÖK’te görevli proje sorumlusu hocamız, satın alınacak araç-gereçleri ve deney seti sayısı ile ilgili sorumluluğu bizlere vermişti. Proje kapsamında anlaşmaya varılan yurt dışı şirketlerin eğitim fakültelerinin tamamında orta öğretim bölümleri varmış gibi yüklü miktarda standart malzeme satışı yapmaya çalıştıklarını görüp yüklü miktarda bütçesi olan bu satışı engelledik. Bu toplantıya şahit olan projenin başka bir biriminde çalışan bir dekanım bizim satın alma sürecinde verdiğimiz

mücadeleyi ülkemiz adına tebrik etti ve sonra ekledi: “*Siz bu kafayla bu ülkede hiçbir makama gelemesiniz*”. Tüm bu deneyimlerden çıkan sonuç, araç-gereç satın alırken gerçekten gerekli olan araç gereçler alınmalı ve bu süreç firmalara veya yabancı ürün pazarlayan şirketlerin inisiyatifine bırakılmamalıdır. Ülkemizde şu anda özellikle STEAM adı altında yapılan faaliyetlerde de benzer sorunun yaşandığına inanılmaktadır.

Amerika’da 1970’li yıllarda, her kademedeki öğrenci, çalışan ve mühendisin kültür düzeyini anlamak için temel bilgileri bilme ve onları gündelik hayata transfer etme boyutunda bir grup eğitimci tarafından ciddi projeler yürütülüp raporlar hazırlanmıştır (U.S. Department of Education, 1983). Sonuçta Amerika’daki mevcut durumun “Nation at risk” raporu ile birlikte ortaya konduğu ve çözüm olarak önce “temel bilgiyi içselleştirme” olayının gerçekleştirilmesine vurgu yapıldığı görülmüştür (U.S. Department of Education, 1983). Bu rapor, bir konuda kavramsal öğrenme ve anlamlı öğrenme olmadan, onu gündelik hayata transfer etme becerisi kazanmadan, yani o alanda kültür kazanmadan yapılacak ileri teknolojik faaliyetlerin veya tasarımların, toplumların sürdürülebilir kalkınmalarını zaafa uğratacaklarını göstermesi açısından iyi bir örnektir. Ülkemizin de içinde olduğu birçok ülkenin, hayal ettikleri ileri medeniyetleri oluşturmak için eğitimde geleceğe yönelik nelerin yapılması gerektiği konusunda “Nation at risk” raporuna benzer köklü raporlar hazırladıkları bilinmektedir.

Sağlam Bir Medeniyet Oluşumunda Eğitimde Bir Adım Ötesi ve 2023 Vizyon Belgesini Anlama

Eğitimin bir adım ötesindeki birinci önceliğimiz, 2023 eğitimde vizyon belgesinin (eğitimdeki devamımız) vurgu yaptığı kavramları anlamak ve mevcut eğitim sistemimizi bu kavramlar ışığında anlayıp yeniden yapılandırmaktır. Burada, vizyon belgesinde vurgu yapılan genel ve teknik hususlardan (Her okulun kendi okul gelişim modelini kendisinin hazırlaması, Millî Eğitim Bakanlığının bütün okulları kapsayan Büyük Veri Tabanı oluşturma planları vb.) ziyade, biz eğitimciler ve eğiticilerin eğitimcisi olarak, medenileşme yolunda etki değerleri yüksek ve eğitimde bir adım ötesi temasını oluşturan değerlerimiz ve dijital dönüşüm kavramlarına yer verilmiştir.

1. Eğitimde Bir Adım Ötesinin Gözde Kavramı: Değerlerimiz

Kaybettiğimiz veya kaybolmaya yüz tutmuş; millî, manevi, mesleki, ahlaki, bilimsel etik, insani ilişkiler, empati ve evrensel değerlerimiz, kısacası insan olduğumuzu bize hatırlatan tüm değerlerimizin yeni dönemde öğrencilere/çocuklarımıza nasıl kazandırılması meselesine yakından bakalım. Diğer bir deyişle öze yolculuk yapalım. Bu konuda ülkemizde ve dünyada “değerler eğitimi” adı altında birçok dergi ve buna bağlı olarak yayın mevcuttur. Aslında, değerler konusunda teorik bilgi eksikliği olmadığına inanılmaktadır. Bu konudaki asıl sıkıntı, okullarda veya yaşamda iyi örnekler teşkil edecek, öğrencilerin ve insanların model alabilecekleri, bu bilgileri yaşam felsefesi haline getirmiş yeterli sayıda birey, öğretmen ve yönetici bulma konusundadır. Bu konuda varılan sonuç, öğretim programlarına veya kitaplarımızın her ünitesine yazılı olarak entegre ettiğimiz değerlerimizi konu alan tanımlarla veya bu konulardaki geniş açıklamalarla bir yere varamayacağımızdır. Bu alanda ilerlemenin yolu, bu değerleri okul ve öğrenme ortamlarında hayat felsefesi haline getirmiş çok sayıda öğretmene, yöneticiye ve bireye sahip olunmasından geçmektedir. Örneğin bir öğretmen öğrencisi konuşurken sözünü kesmez, yemekhanede öğrencilerin önüne geçmez, öğrencilere isimleri ile hitap eder, iletişim esnasında göz teması kurar, öğrencilere bağırmasa, onları notla tehdit etmez, öğrencileri başka öğrencilerle karşılaştırmazsa; saygı değerini, yaparak ve yaşayarak öğrencilerine duyumsatır. Değerler modelini içselleştiren öğretmenler, rol model olarak öğrenen öğrencileri için “değerler eğitimi” ihtiyacını ortadan kaldıracaktır (Ataman, 2019: 201).

Ülke olarak değerler eğitiminden ne anlıyoruz, neredeyiz ve ne kadar başarılıyız? Ülkemizde söylem olarak çok ileri düzeyde değerleri savunan ve iyi insan görüntüsü veren birçok bireyin, fırsat bulduğunda diğer insanların maddi-manevi hakkına tecavüz ettiği, kamu malına veya doğal çevreye zarar verdiği sıklıkla görülmektedir. Özellikle, çevremizde söylemleri ile belli değerleri ön plana çıkaran birçok bireyin bir fırsat ele geçirdiğinde yıllarca savunduğu değerlerden çok hızlı sapma gösterdiğini, cüzdandan, vicdan ve yönetmelik üçgeninde patinaj yaptıklarına sıkça rastlamaktayız. Toplumdaki bu ikiyüzlülük ülkemizin geleceği için ciddi tehlike arz etmektedir. Ülkemizde bu durumu gizlemek için halk arasında kullanılan “hocanın dediğini yap, yaptığını yapma” söyleminin, değerleri kazanma ve pratikte uygulama sürecinde ne derecede tehlikeli ve yanlış bir anlayış olduğunu anlatmamıza gerek yoktur.

Toplumsal kalkınma, sosyalleşmiş bireylerle mümkündür. Sosyalleşmiş birey ise hem teori ve hem de pratikte insan olmayı kapsayan değerlerle donatılmış bireydir. Eğitimin en genel amacı bireyin sosyalleşmesi ise değerler eğitimi de onun öncelikleri arasında olmalıdır. Ülkemizde değerler eğitimi sanki sadece sosyal bilimlerin ve ilahiyat fakültelerinin kapsam alanındaymış gibi algılanmaktadır. Bu konuda yaşadığım bir anekdotu sizinle paylaşmak isterim. Biz arkadaşlarla Değerler Eğitimi Dergisinde, Fen Eğitimi Amaçlarında Değişen Değerler: Fen, Teknoloji ve Toplum diye bir makale yazdık. Makale yayımlandıktan hemen sonra İstanbul'dan bir ilahiyat profesörü beni aradı. Bana, “değerlerin fen bilimleri ile ne ilişkisi var” dedi ve “lütfen bu alana bulaşmayınız” diye bir de öneride bulundu. Dilimin döndüğü kadar değerler eğitiminin sadece sosyolojinin veya ilahiyatın bir konusu olmadığını, dürüstlük, fedakârlık, azim, sebat, sadakat, vefa gibi ahlaki değerlerin yanında toplum için iyiyi, güzeli, estetiği, kötüyü, çirkini, yararlıyı ve zararlıyı fark edebilmenin ve bir alanda okur-yazar olmanın da değerler eğitiminin bir parçası olduğunu ve dolayısıyla bu alana matematik, fen bilimleri, tarih ve coğrafya gibi derslerinde büyük katkıları olabileceğini anlatmaya çalıştım. Fakat o hocamı ikna edemedim konuşmamız sonlandı. Ülke olarak bu alanda varmamız gereken nihai sonuç, değerler ve onun eğitimi yaşamın içindedir ve bütün disiplinlerin ortak meselesidir. Bu alanda farklı disiplinlerdeki araştırmacıların iyi eserler üretmeye başladıklarını görmek, değerler eğitimi bağlamında ülkemiz için ümit verici gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, Erdal (2020) yazmış olduğu Örneklerle Değerler Eğitimi kitabında, çocuklar için yazılmış metinleri değerler eğitimi bağlamında bir araya getirmiş ve değerlendirmiştir.

Ülkemizde değerler dendiğinde daha çok kuşaklar arası farklılıklar ve çatışma alanları akla gelmektedir. X, Y, Z kuşağı ve bu kuşaklar arasındaki değer yargılarındaki farklılaşmanın gün geçtikçe artması nedeniyle birbirini anlamayan ve mutluluğu birbirinden uzaklaşmakta bulan kuşaklar yetiştiğini görmekteyiz. Burada sorulması gereken sorular şunlardır: “Çocuklarımız niçin bize benzemiyor veya benzemek istemiyor?” “Bugünkü Z kuşağının Z² kuşağı neye benzeyecek?”

Mevcut durumu gerçekçi bakış açısıyla değerlendirdiğimizde birçok insanın sadece çeşitli zevk kaynaklarının kombine edildiği bir dünyada yaşamak istediğini ve buna göre bir yaşam biçimi geliştirdiğini görmekteyiz. Ana-baba çalışıyor, akşam eve gelince kendilerine özgü şeyler yapmak istiyor. Sistem onlara bu imkânı veriyor. Bu arada çocuklar da kendi özerliklerini oluşturmak istiyor ve dışarıdan kendilerine müdahale edilmesini istemiyor. Sistem onlara da dijital imkânlar sunuyor. Bu şekilde aynı evde/binada solo hayatlar yaşayan bireyler oluşuyor.

Burada X ve Z kuşağını kıyasladığımızda X kuşağı; geçmişten gelen kültürel değerlere daha saygılı, geçmişte yaşadığı zorluklardan dolayı hayatını her şartta düzenleyebilen, yaşamayı sürekli erteleyen, kanaatkâr yaşamını çocuklarının daha iyi yaşamaları için fedakârca planlayan ve çalışıp ne kazanmışsa ona şükreden bir kuşak olarak algılanıyor. Olumlu olarak görülen bu hasletlerine rağmen X kuşağı ortaya çıkan bir değişim ya da yeniliğin mahiyetini anlamadan direnç gösterme, işten ayrıldığında (emekli olduğunda) o işin (kurumun) batacağına inanma, her şeyden şüphelenme, parayı çok sevme, vatani ve milleti için yeni

nesilden çok daha faydalı olduğuna inanma gibi olumsuz hasletleri de olan bir kuşaktır. Buna karşın yeni kuşak ise zengin yaşam dürtüsüne yoğunlaşmış, hızlı, sabırsız ve var olan kuralları sürekli sorgulayan, var olanı geliştirmek yerine, tamamen değiştirmek isteyen, kültürel değerleri çok dikkate almayan ve olayları bütün boyutları ile düşünüp hareket etmediği için sık sık af dileyen veya pişmanlık duygusuna kapılan bir kuşak olarak algılanıyor. Erdal (2020) yeni kuşakların daha çok bireyselleşen, bencilleşen, kendi dünyalarına çekilen, diğer insanların yaşadıklarına duyarsız kalan ve insanlıktan uzaklaşma eğilimleri olan özellikler taşıdıklarını belirtmektedir. Bu kuşaklar, farklı olduklarını ortaya koymak için eski nesille ilgili bazı sıfatlar da kullanmaktadırlar. Yeni nesillerin eski nesiller için kullandığı sıfatlar “çağ dışı”, “statükocu”, “tutucu”, “değişime direnç gösteren” vb. şeklinde iken eski neslin yeni nesiller için kullandığı sıfatlar, “aykırı”, “kültürsüz”, “duyarsız”, “şartlara göre değişim gösterebilen” ve “fonksiyonalist” vb. şeklindedir. Burada eski kuşak kendi içinde “ilerici-gelenekçi” ve yeni kuşak “ilerici-gelenekçi” şeklinde ayrılmaya çalışılsa da her iki kuşağın kendi içinde zihinsel olarak çok farklı olmadıkları, benzer eğilimleri gösterdikleri bilinmektedir. Bununla birlikte bu hususta söylenenler bir kavram yanılgısı da olabilir. Tarihin her döneminde bu tür söylemler farklı ülkelerde var olan yönetimlere yaranma çabası olarak da görülebilir. Sümer anıtlarında da o dönemin yeni neslinin beğenilmediği yazılmakta ve yeni nesildeki bozulmadan şikâyet edilmektedir.

Burada sorulması gereken temel soru şudur: “Eğitimde yeni-eski nesil tartışmalarının her biri farklı paradigmaları temsil etme gücüne sahip midir?” Bu sorunun en öz cevabı, “sahiptir” gibi görünüyor. Çünkü her iki grup da kendi içinde tutarlı ve mantıklı görülüyor. Her birinin görüşleri kendi yaşadığı, yaşamak istediği veya benimsediği dünya görüşü ile çelişki içerisinde değildir. Bu süreçte, diğerini kendisine benzetmek isteyip bu konuda büyük bir dirençle karşılaşanlar umutsuzluğa kapılır. Bununla birlikte, eğitimde yeni-eski tartışmalarında bazı yanılgıların mevcut olduğunu görüyoruz. Özellikle batı kültürü ile yetişmiş, yurt dışında eğitim almış ve ilgili alanlarda reform yapmak isteyenler, yani yenilikçiler, eski nesil tarafından değerlerden yoksun olarak değerlendirilmektedir. Bu bir yanılgıdır ve bu yanılgının sebebi, yeni nesil davranışların batı kaynaklı, eski nesil davranışların da ağırlıklı olarak doğu kültürünün etkisinde olduğu inancıdır. Aslında insanın insana bakış açısını ve algısını oluşturan her dönemde etkile olan hedonist (hazcılık), pragmatik (faydacılık) ve septik (kuşkuculuk) gibi bazı felsefi terimlerle tanımlanan farklı bakış açıları mevcuttur. Bu felsefi bakış açılarına göre, her dönemde hem kuşaklar arası ve hem de kuşakların kendi içinde çatışmalarının insanın doğasında var olduğu savunulmaktadır.

Aslında tarihin her aşamasında nesil belirleyen teknoloji olmuştur. Teknolojinin yarattığı yaşam ortamı/ekosisteme adapte olan ve farklı çağların farklı teknolojileri ile egolarını ya da vicdanlarını yeniden kalibre eden bireyler var. Küçükken çamurdan arabalar yapardık, şimdiki tablette oyun oynuyorlar. Özünde genel kurallar olarak hepsi oyun, kazanan var, kaybeden var, ilerleme var, puan var, eğlenceli, vs. Sadece daha bireysel daha az kişi ile daha çok evde hapis kalarak oynanabilir bir hayat. Bu da büyük oranda ebeveynlerin çalışmalarının gerekliliğinden olabilir. Bu konuya biraz daha açıklık getirmek amacıyla, vizyon belgesinde vurgu yapılan değerleri etkilediğine inanılan eğitimde eski yeni nesil tartışmalarına biraz daha bilimsel ve felsefi boyuttan bakalım. Eski nesil eğitimcilerin ve eğitim sisteminin etkilendiği felsefi anlayış, daimicilik ve esasicilik; hocayı/öğretmeni/büyüğü otorite kabul eden anlayıştır ve “hoca en iyisini bilir ve yanlış yapmaz” ilkesine dayanır. Bu, öğretmen merkezli bir yaklaşım olarak bilinir. Bilginin, onu bilen otoriteden bilmeyen pasif alıcıya doğru transfer edilebileceği yaklaşımını benimsediği için bu süreçte ansiklopedik bilgi ve ansiklopediler önemli bilgi kaynaklardır. Öğretim sürecinde öğrencilerin görevi, daha çok verilen bilgileri ezberlemek ve istendiğinde geri vermektir. Bu felsefelerde verilen bilgiyi “**ne işime yarayacak?**” sorusunu sormadan öğrenme anlayışı hâkimdir. Bu anlayışta, verilen bilgilerin ileride bir gün bir şekilde işe yarayabileceği inancı ile öğrenilmesi esastır. Buna karşın, yeni nesil eğitim sistemlerinin

etkilendiği ilerlemeciler ve yeniden kurmacılık felsefeleridir. Bunlar bir paradigmayı temsil eder; merkeze öğrenciyi alır ve onu gerçek hayata hazırlamayı görev bilir. Okulu, öğrencinin gündelik hayattaki problemlerini ve bulunduğu çevredeki toplum problemlerini çözmek için oluşturulan bir kurum olarak görür. İlerlemeci felsefe “öğrenme ihtiyaçtan doğar” görüşünü savunur ve beceri eğitimine önem verir. 21. yüzyıl becerilerini merkezine alır. Bu pragmatik felsefeye dayanır; bireyselleştirici ve toplum olmaktan uzaklaştırıcı bir anlayış olarak değerlendirilebilir. Birey, tüm hayat problemlerini kendi çözmek zorunda değildir; bazen acıların paylaşılması, Anadolu’umuzda olduğu gibi imecenin olması toplumun sürekliliği ve huzuru için gerekir. Birey tek başına etkili bir donanıma sahip olsa da çiftlik ineği gibi görülmemeli, o yeteneklerini diğerlerinin iyiliği ve faydası için kullanmalı, her şeyi paraya çevirecek çakal bakkal felsefesini bırakmalıdır.

Bu, ülkemizde 2004, 2013, 2018 öğretim programlarının dayandırıldığı bir felsefi yaklaşımdır. Amaçların kazanım olduğu ve davranışların beceri olduğu (BSB, PÇB, TD, BİB) bir yaklaşımdır. Tasarlama, üretme, girişimcilik, pazarlama, transfer, problem çözme vb. gibi kavramlara sıkça vurgu yapıldığı bir öğretim programını benimser. Aslında manevi değerler içeren bir eğitim sisteminde bu kavramların samimi kavramlar olduğunu düşünmek oldukça zor görünür. Öğrenci merkezli, sınıf yönetiminde planlı ve demokratik yaklaşımının kullanıldığı ve bireysel öğrenmeyi merkeze alan (öğrencilerin ilgi, yetenek ve mizaçlarına göre düzenlenen) bir yaklaşımdır. Yeni nesil eğitim sistemlerinin etkilendiği ilerlemecilik felsefesi, yaşam temelli müfredatları benimseyen, ölçme değerlendirmede uluslararası normlara sahip PISA, TIMSS, ROSE ve PIRLS gibi sınav içeriğini ve anlayışını savunan, sınavlarda doğruyu ve yanlışı derecelendiren ve yapılan yanlışları öğrenme için fırsat kabul eden bir yaklaşımdır. Ancak yazılı metinlerde ve dokümanlarda paylaşılan bu görüşler, son öğretim programı geliştirme çalışmalarına başarılı bir şekilde yansıtılamamıştır. Müfredattaki konu başlıklarının yoğunluğu “öğrencilerin üzerinde baskı yaratıyor” gerekçesiyle konular ve onlara bağlı kazanımlar azaltılmıştır. Konu başlıklarını sınırlandırarak uzmanlaşmaya gidilmeye çalışılması eğitimin benimsediği ilerlemecilik felsefesi ile çelişmektedir. Elbette öğretim programlarının uygulama alanı olan okullarda verilen eğitim yaşamın bütün ihtiyaçlarını karşılayamayacaktır. Ancak bu sorun, tek tip öğretim programları yerine, ihtisaslaşmanın önünü açacak farklı öğretim programları ve farklı okul türleriyle çözülebilir. Öğretim programlarındaki yoğunluğa ve bu yoğunluktan dolayı ortaya çıkan yüzeyselliğe karşı çıkanlar, sadece niceliksel bir ölçüt benimsemektedirler. Bu da kolaycılık olabilir. Devletin elzem görevleri bu mantıkta geride bırakılır. Örneğin Almanya örneğinde çocuk devlet elinde ciddi bir eğitimden geçer, çocuk devletindir, ebeveynler sık sık psikolojileri ve çocuğa sağladıkları imkânlar açısından kontrol edilir ve bazı durumlarda devlet çocuğu ailenin elinden bile alabilir. Çözüm ise geçici moda, gereksiz heves ve süsler olan birçok uygulamaya son verip siyasal, bilimsel, teknoloji ve ekonomi alanlarında yaşanan hızlı değişimlere göre öğretim programlarında yeni değerler oluşturmaktır. Aslında değer kavramı bir şeye verilen önemden türer. İnsanlık çağlar boyunca hep benzeri şeyleri deneyimlediği için yeni önem vereceği durumlar olmayabilir. Sadece bazı değerler - varsa eğer - yeni neslin jargonuna uyumlu hale getirilebilir.

Yeni bilgi alanlarını temsil eden yeni çalışmalar, tüm eğitim sisteminin yöntemini, içeriğini ve hedefini değiştirmek için kullanılmalıdır. Öğretim programlarında yer alacak yeni değerler ve değer ölçütleri, esas olarak yaşamdaki ilgi alanlarının düzenlenmesinde aktif rol almalıdır. Retorik düzlemde öğretim programlarının dayandığı felsefe ilerlemecilik olsa da farklı sosyal grupların öncelendiği kazanım ve değerleri tek bir müfredat çerçevesinde bir araya getirmek zorunluluğu, ülkemizde olduğu gibi öğretim programlarını yamalı bohçalara dönüştürmekte ve eğitimdeki sosyal gruplar arasında uçurumlar oluşturmaktadır. Demokratik bir toplumda eğitimin görevi, bu uçurumu kapatmaya çalışmak ve değişik ilgi alanlarının kaynaşmasını ve birbirini desteklemesini sağlamaktır.

İlerlemecilik ve yeniden kurmacılık felsefelerinin benimsediği ölçme değerlendirme anlayışı 2023 Vizyon belgesinin ölçme değerlendirme başlığı altında vurgu yapılan “okullarımızda yeterlik temelli değerlendirme uygulamaları sistemine geçilecek” görüşü ile örtüşmektedir. Ancak, öğrenmede ve bilginin oluşumunda bütüncül bilim anlayışını ve modüler sistemleri savunan bir yapıyı benimseyen ilerlemecilik felsefesinin, 2023 Vizyon belgesinin felsefesi başlığı altında yer alan “21. yüzyıl becerileri küresel normlar olarak görülmektedir. İnsanın maddi dünyada başarabildikleri ışığında, gelişimi ve olgunlaşması anlayışını dayatmaktadır” ifadeleri ile örtüşmediğini görebiliriz. Bu belge, PISA sınavlarını da sadece eleştirel düşünme, akıl yürütme gibi bilişsel içeriği sorgulamasından dolayı kritik etmektedir (2023 Vizyon Belgesi, 2019).

Burada, “2023 Vizyon belgesinde ön plan çıkarılan değerlerimiz, iki farklı anlayış ve yaşam kültürüne sahip olan, farklı öğrenme felsefeleri ile yetişmiş ve yaşamı farklı algılayan bu kuşakların birbirlerini tolere etmeleri için ülke olarak eğitimde hangi sıralı adımları atmamız gerekir?” sorulması gereken temel soru olmalıdır.

2. Eğitimde Bir Adım Ötesinin Çok Sık Vurgu Yapılan İkinci Kavramı: Dijital Dönüşüm

Yüksek Öğretim Kurumu, bu konuda hazırladığı raporda dijital dönüşümü “hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu imkânlar ve değişen toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda, organizasyonların daha etkin, daha verimli hizmet vermek ve faydalanıcı memnuniyeti sağlamak üzere insan, iş süreçleri ve teknoloji unsurlarında gerçekleştirdiği bütüncül bir dönüşüm” olarak tanımlamaktadır. Dijital dönüşümün temel gerekçeleri küresel rekabet, eğitimde yenilik ve kalite, araştırmada yenilik ve kalite, Endüstri 4.0 ihtiyaçlarının karşılanması ve kaynakların verimli kullanımı olarak sunulmuştur (URL1 -2020).

Ülkemizde hem TÜBİTAK ve hem de Millî Eğitim Bakanlığı, birçok alanda yenileşme ve dijitalleşme için gayret sarf etmektedir. TÜBİTAK tarafından öncelikli alanların sosyal ve beşerî bilimler başlığı altında 2015-2018 çağrı planlamasında “Öğretmen Niteliğinin Geliştirilmesi Yoluyla Eğitim Kalitesinin İyileştirilmesi”, “Öğrenme Çıktılarını Etkileyen Faktörler”, “Gerçek Yaşam Temelli Materyaller”, “Eğitimde Yenilikçi Teknolojiler” başlıklarında çağrıya çıkmıştır. Bu alanlarda çağrıya çıkmaya devam etmektedir. Özellikle gerçek yaşam temelli materyaller ve eğitimde yenilikçi teknolojiler konusu, kültürleşmenin ve dolayısıyla çağımızda sağlam medeniyetler oluşturmanın ayaklarını oluşturmaktadır. YÖK’ün bu süreçte, üniversitelerdeki öğretim üyeleri ile üniversite öğrencilerinin, “LMS (Learning Management System)” ağı üzerinden interaktif şekilde iletişime geçerek derslerini ve projelerini yüz yüze eğitimin yanında dijital ortamda da sürdürmesinin önünü açmayı amaçlamaktadır. Bu yenilik hareketinin getirdiği en önemli husus, eğitim sadece kampüslerdeki sınıflarda sınırlı kalmaması online ortamda, kitaplar, videolar ve animasyonların ders materyali olarak kullanılmasıdır. Bu bağlamda proje kapsamında ön hazırlık çalışmaları olarak birçok üniversitenin ders programına "Dijital Okur-Yazarlık" dersi eklenmiş ve bu kapsamda “internet teknolojileri”, “taşınabilir teknolojiler”, “sosyal ağlar”, “teknoloji, toplum ve insan”, “bilişim etiği”, “teknoloji ve hayat boyu öğrenme”, “bulut bilişim”, “geleceğin teknolojileri” konularında eğitimler verilmeye başlanmıştır (Özdemir, 2009; Koral Gümüşoğlu, 2017).

Millî Eğitim Bakanlığımızın 2023 Vizyon belgesinde de eğitimde dijital dönüşüm konusuna çok sık vurgu yapıldığını görmekteyiz. Bu bağlamda, ülkemizin ihtiyacı olan dijital içerik geliştirme ve ona uygun ekosistem oluşturma, Ulusal Dijital İçerik Arşivi’nin oluşturulması, öncelikli alanlar olarak gösterilmiştir. Bakanlığımızın Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü ile birlikte bu alanda büyük gayret sarf ettiğini görmekteyiz. Kısa süre içinde, tüm kademedeki derslerin çevrimiçi platformlara dönüştürüldüğünü ve TRT EBA TV kullanarak tüm öğrencilere belirli programlar dâhilinde kendi bünyesinde olan öğretmenler tarafından verilen derslerle öğrencilere uzaktan eğitim bağlamında ulaşıldığını görmekteyiz.

Derslerin etkileşimli olması için her öğretmene kendi sınıfı ile EBA yoluyla canlı yayın ders verme imkânı sağlanmış ve ayrıca öğretmenleri öğrencilerle etkileşime geçirecek diğer dijital programların kullanımına da motive etmeye çalışıldığı görülmüştür. Bu süreçte temel sorun, yapılan bu faaliyetlerin eğitim-öğretim boyutunda hangi düzeyde başarılı olduğu ve dijitalleşmenin savunduğu öğrenme anlayışı ile olan uyumu ve bu alanda kaliteyi arttırmak için nelerin yapılması gerektiğidir.

Dijitalleşmenin benimsediği öğrenme anlayışı, connectivist (bağlantıcılık) pedagojidir. Connectivist pedagojiye göre bilgi bloglar, facebook, twitter postlar, multimedya web yayınları gibi ağlar üzerinde dağılmıştır ve öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrenci bu süreçte hem öğrenme ağları oluşturabilmeli hem de bu ağlar arasında gezinebilme becerisine sahip olmalıdır (Baki, 2019). Bununla birlikte dijitalleşme sürecinde değerler eğitimi bağlamında tartışılması gereken temel sorular “Kişiye dijital ortamda ulaşabileceği kadar bilgiyi sunduğumuzda bireysel olarak oluşturabileceği yorum, fikir, düşünce, karar ve bunların sonucunda gerçekleştireceği eylem, toplumsal açıdan veya nesnel açıdan her zaman doğru, güzel, yaralı, estetik ve etik olur mu?”, “Dijital ortamda kişinin içinde bulunduğu toplumsal değerlere uygun sosyal ve kültürel bir bağlam nasıl oluşturulabilir?”; diğer bir deyişle Learning Management Sistemlere toplumsal değerler nasıl entegre edilebilir?” olmalıdır. Aslında bu faaliyetler büyük firmaların tekelinde şekillendiği ve bunların da insani değerleri çok da önemsemediği bilinen bir gerçektir. Burada önemli olan dijital malzemeleri kullanma konusunda temel yetkinliklerin kazandırılmasıdır. Temel yetkinliklerin kazanımında dijital malzemelerin insan yaşamındaki anlam ve önemine ilişkin bir hayat felsefesi kazandırma, bu malzemelerin kullanımında zaman kullanımını, bilginin transferi, edinimi, işleniş gibi temel hususların niteliği, dijital malzemelerin ders ve konulara uygunluğu, ihtiyaç ve kullanılacak aletlerin iyi saptanması büyük önem arz etmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Milletvekillerinin TBMM’de vermiş olduğu soru önermeleri, akademisyenlerle ilgili sunulan anekdotlar ve yeni kuşakların eğitimi ilgili dokümanlar ve tartışmalar; bilginin üretilmesi, paylaşılması, bilgi işlemsel düşünme, medya okuryazarlığı kültür oluşturma ve değerler eğitimi gibi konuların ülkemizde henüz yeterince anlaşılmadığını bize göstermektedir. Millî Eğitim Bakanlığının 2023 Vizyon belgesinde değerlerimizi kapsayan unsurlara dikkat çekerek bu konuda yoğun araştırmalar ve tartışmalardan çıkacak sonuçlara dayalı çözüm arayışına girdiği görülmektedir. Buradaki temel amacın gerçekleşmesi, sağlıklı medeniyetlerin oluşum şartının değerlerini benimsemiş ve bu değerleri pratikte gösteren insanların toplumlarda sayıca fazla olmasına bağlıdır. Eğitim programlarının temel amaçlarından biri de her bireye uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırmaktır. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir (2023 Vizyon Belgesi, 2019). Bu yaklaşım G.S. Lewis’in söylediği “değerlerden yoksun bir eğitim faydalı olmaktan ziyade insanı daha zeki bir şeytan yapıyor” sözünü bu bağlamda daha anlamlı kılmaktadır.

Vizyon belgesinde, tüm derslere kaybedilen veya kaybetmeye yüz tutan değerlerimizin (eşitlik, adalet, dürüstlük, hoşgörü, kul hakkı, empati, kişiler arası ilişkiler...) eklenmesi istenmekte, fakat bu değerlerin söylemden çıkıp pratiğe nasıl aktarılacağı konusuna çözüm getirilmemektedir. Diğer yandan aynı vizyon belgesi radikal yapılandırmacı öğrenme kuramının savunduğu bireysel ve kişisel becerilere göre öğretim, eğitimde demokrasi, öğrenci merkezli öğretim gibi bireyi merkeze alan ve bireyin kendi hür iradesiyle olayları anlayıp, kendi bilgisini kendisinin oluşturup genellediği bir öğrenme kültürünün ön plana çıkarıldığı öğretim programlarının geliştirilmesini önermektedir. Aslında eğitimde akımlar genelde en radikal

versiyonları ile tanınırlar ve yapılandırmacı akım kendi içinde ciddi manada pragmatist unsurlar barındırır. John Dewey, bireyselleşmeyi veya birey olmayı kapitalist sistemin öğretisi olarak değerlendirmiştir.

2023 Vizyon belgesinde değerlerin kazanılması sürecindeki beklentiler ile öğrencilerin öğrenmeyi gerçekleştirme sürecindeki beklentileri arasında paradigma boyutunda farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Yani, eski nesil “daimici-esasici” ve yeni nesil “ilerlemeci-yeniden kurmacı” anlayışını içselleştirip bu farklı anlayışları davranışlara dönüştürüp hayat felsefeleri haline getirdikçe değerlerin bir nesilden başka bir nesile aktarılmasında nesiller arası diyalog kurabilme ve birbirini anlamamanın her geçen gün biraz daha zorlaştığı görülmektedir. Nesiller arasında diyalog kurabilmede en temel unsurun, iki nesli de şekillendiren teknoloji olduğuna inanılmaktadır. Teknolojinin içeriğine ve bireyin üzerindeki etkilerine daha yakından bakılırsa oradan çıkarılacak birçok ders olduğu görülebilir.

Özellikle günümüzde yapılan araştırmalarda eski nesil diye tanımlanan kuşağın huzur düzeyinin düşük olduğunu görüyoruz. Bunun nedeni, sergilediği davranışların gerçek değerler olduğuna inanan ve her işte kendisinden icazet alınmasını bekleyen bir kitle (eski kuşak), diğer yanda teknoloji ve dijital dünyada her şeye kolay ulaşım otorite kabul etmeyen, Prof. Dr. Adnan Baki'nin deyişiyle, “*sen bıyık ben de bıyık*” diyen bir diğer kitlenin (yeni kuşak) karşı karşıya olmasıdır. Bununla birlikte, sen bıyık ben bıyık anlayışının oluşumu aynı evde ve her kültürde görülebilecek bir yaşlı ile bir genç arasında olabilecek psikolojik durumlardan da kaynaklı olabilir. Yaşlı, deneyimi dolayısıyla sözlerinin önemli olduğunu düşünürken, genç özgürlüğünün sınırlarını test etmeyi sever. Burada tartışılması gereken temel konu; eğitimde değerler denince hangi kuşağın içselleştirdiği değerler akla gelmelidir? Ülke olarak her iki kuşağı kucaklayıp mutlu edecek; kendi içinde tutarlı bir felsefi anlayışı henüz oluşturamadığımızın farkındayız. Bu problemin çözümünde, değerli bilim insanımız Fuat Sezgin'in “*Felsefesi olmayan toplumların mektebi olmaz*” sözünün ne derece önemli olduğu ve üzerinde çalışılması gereken bir konu olduğunu anlamaktayız.

Dijitalleşme boyutunda ise içinde bulunduğumuz şartları detaylı analiz edip dijitalleşmede sindire sindire bir yaklaşımı tercih etmekten ziyade; geç kaldık, acele edelim, uçağı kaçırıyoruz gibi insanın aklının ve mantığının devre dışı bırakılmaya çalışıldığı telaşlı bir dijitalleşmeye yönelik dönüşüm çağı yaşıyoruz. Ülke olarak, daha fazla ve daha hızlı dijital dönüşüm sürecine girme konusunda gerçekçi bakış açısı geliştirmemizin zamanı geldiğine inanılmaktadır. Çok çok hızlı dijitalleşmenin yolu, endüstriyel şirketlerin denetimine girmekle olası görülüyor. Büyük şirketlerin amacı, her özel vakanın doğasına uygun sistemler geliştirmekten ziyade bütün kurumların kullanabileceği genele hitap eden sistemler oluşturmaktır. Bu durum, en ileri teknolojilerin kullanıldığı yeni nesil uçaklar satın alıp, onları kullanacak sınırlı sayıda pilot yetiştirmek ve daha fazla yolcuyu daha uzun mesafeye taşımaya benzetilebilir. Bu süreçte, eğitim camiasını yolcular gibi görmek; yani huzurlu bir uçuş için uyulması gereken kurallardan haberdar olmalarını yeterli görmek şeklindeki dijital dönüşümler ne ülkemizde ne de kurumlarımızda sürdürülebilir bir dijital kültürü oluşturabilir. Ülkemizde eğitimde dijitalleşme sürecinde bir diğer temel sorun da, teknik ekibin dijital dönüşüm yapacağı konu veya temanın teorisini tam olarak anlamaması ve bu nedenle uygulamada karşılaşılabilecek problemleri sezememesidir. Örneğin, bağıl değerlendirme sistemi geliştiren bir teknik ekip, aritmetik ortalaması 80-90 olan derslerde bağıl değerlendirme sisteminin çalışmayacağına farkına varmayacak ve muhtemelen geliştirdiği sistem büyük hatalar barındıracaktır. Dijital dönüşümde beklenmeyen durumlarla ilgili alternatif senaryolarımız ve C planımız henüz oluşmamıştır. Kurumlar için yazılan standart yazılımlar kurumların özelliklerini yansıtmadıkları ve uzun süreli pilot çalışmalar yapılmadığı için farklı vakalarda hangi sorunlarla karşılaşılacağı tamamen şansa bırakılmaktadır.

Diğer devrimlerde su, buhar, elektrik, elektronik, internet en önemli güç iken sanayi 4.0'da en önemli gücün yapay zekâ olacağı görülmektedir. Burada cevaplanması gereken, “Yapay zekânın önemli bir güç haline geldiği sanayi 4.0'da eğiteceğimiz bireyler hangi becerilere sahip olacak ve bu beceriler hangi değerleri besleyecektir? Bu durumda nasıl bir eğitim sistemi inşa edeceğiz, felsefesi ve pedagojisi ne olacak? Hangi değerlerin yerlerine hangi değerler neden gelmelidir?” gibi sorular bulunmaktadır. Gerçek şu ki bir taraftan ARGE çalışmaları, bir taraftan üniversitelerdeki bilim insanlarının araştırma projeleri, bilimsel bilgimizi artırırken ve bu yeni bilgi birikimi yeni teknolojilere transfer edilirken insanoğlunun ruhu olmayan tüm bu uğraşları onu mutlu edecek yeni moral değerler üretmiyor. Eğitimde dijitalleşmede geline nokta sanayi 4.0'ın ve onun bir sonucu olarak konuştuğumuz eğitim 4.0'ın öngördüklerine bir kült olarak tapmak veya boyun eğmek durumunda değiliz. Bilişim ve iletişim teknolojileri bizim olmazsa olmazlarımızdır (Baki, 2018). Ancak eğitimde bu teknolojiler alternatifsiz değildir. Bu teknolojilerin giderek kuşattığı eğitim sistemi içerisinde insanoğlunun ihtiyaç duyduğu değerlerin korunması için bir uzlaşma yolu mutlaka bulmak zorundayız. Bu süreçte, odağında sadece yüksek verimlilik ve yüksek kalite olan sanayi 4.0'ın haber verdiği yıkıma karşı eğitim yoluyla nelerin yapılabileceğini düşünenlerin varlığı bizim umudumuz olacaktır. Sonuç olarak, bizlerden beklenen temel erdemlerimizden ödün vermeden, eğitimciler olarak teknolojinin peşinden koşmaya ve onun imkânlarından yararlanmaya devam etmemizdir.

Bütün bu tartışmalar ve varılan sonuçlar bize, sağlam medeniyetlerin insanileşmedeki değerlerle dijitalleşmedeki değerler arasında mutlaka bir denge ve bütüncül bir yaklaşım kurularak oluşabileceğini ve bunun başlangıç noktasının okul programları olduğunu göstermektedir. Sadece teknolojik gelişmeye önem verip insanı değerler ve insani ilişkiler göz ardı edildiğinde ülke olarak başımıza neler gelebileceğine yönelik çeşitli ülkelerde üzücü vakaları her gün televizyonlardan veya sosyal medyadan üzülerek seyretmekteyiz. Bu bağlamda, birçok ülkede bazı kişilerin insanlık dışı bir davranışla öldürülmesi olayı veya insanlık gururu ve onuruna yakışmayan davranışlara çeşitli din ve ırka bağlı insanların maruz kalması ve bu durumun toplumlarda yapmış olduğu infial, sağlıklı toplum oluşturmada “insan olma” değerinin önemini bize somut olarak göstermektedir. Bu ve buna benzer sorunların toplumlarda yaygınlaşmasını yavaşlatıp ve hatta yok etmek amacıyla dijitalleşme ve insanileşme boyutunda sağlıklı bir denge oluşturmak için bu konuda ülke gündemine bazı öncelikli araştırma alanlarını almamız gerektiğini göstermektedir.

Bu süreçte öncelikli araştırma alanımız “Kültürleşme ve dolayısıyla medenileşme yolunda bütüncül bilgi ve bilgi transferinin önemini ve yollarını öğretmen ve öğrencilere kavratma ve pratiğe yansıtmak için öğretim anlayışında nasıl bir yapılanmaya gidilmelidir?”, “Her disiplinin/dersin doğasına uygun (matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler vb. gibi) barındırdığı değerler nelerdir? Bu değerleri öğretim programı veya derslerde söylemden çıkarıp pratiğe/etkinliklere dönüştürmenin yolları neler olabilir?” soruları araştırma alanları arasında yer almalıdır.

Değerler eğitimi ile ilgili yapılan tartışmaların/yazıların daha çok yeni kuşaklara yöneldiğini, eski kuşağı da kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Bundan dolayı, eski-yeni kuşakları barıştırma veya birbirini tolere etme kültürü geliştirmeye yönelik önemli teoriler nelerdir? Bu teorilerden hangileri ülkemiz kültürüne daha yakındır ve işlevselliği nasıldır? Dünya standartlarına uygun dijitalleşme kültürü oluşturmanın kavramsal çerçevesi nasıl oluşturulabilir? Özellikle dijitalleşmenin benimsediği öğrenme anlayışı olan connectivist pedagoji kültürünün anlaşılıp ve pratiğe yansması için takip edilmesi gereken yol haritası neleri içermelidir? Sanayi 4.0'ın zorunlu kıldığı becerilerin kazandırılması amacıyla hangi pedagojik yaklaşımlarla hangi programları tasarlayacağız? Hangi değerlerin yerlerine hangi değerler neden gelmelidir? soruları cevap beklemektedir.

Hem değerleri hem de dijitalleşmeyi içinde barındıran bir teorinin kavramsal çerçevesini oluşturmak için aşağıdaki öneriler dikkate alınabilir:

Verimlilik, tasarruf, etkililik gibi değerlerin literatürde ve programlarda daha fazla yer alması gerekmektedir. Bu yolla özellikle yeni nesilde bulunan ürettiğinden fazla, kaynağını sorgulamadan ve değerini bilmeden tüketme sorununun azaltılması amaçlanabilir.

Hem yeni nesille eski nesli bir paydada buluşturabilmek hem de yöneticilerin farkındalık sahibi bireylerden oluşmasını sağlamak için günümüzde sıkça kullanılan “liyakat” kavramının altının doldurulması gerekmektedir. Liyakat sahibi bireylerin özellikle eğitim alanında sahip olması gereken özelliklerin hem pedagojik hem de yönetsel açıdan daha yoğun bir şekilde tartışılması gerekmektedir.

Eğitimde dijitalleşme süreciyle birlikte açık ders ve bireysel öğrenme yapılarının çeşitlenmesi ve desteklenmesi gerekir. Bu çerçevede gerçekleştirilen canlı ders, online deneme sınavı gibi etkinlikler geliştirilerek dünyada büyük yankı uyandıran Khan Academy, Crash Course, Udemy, MIT Open Course Ware gibi platformlar incelenerek kendi eğitim sistemimize uygun ve aynı derece ilgi çekici platformlar oluşturulabilir. Bunun yanında eğitim 4.0 sistemleri de EBA ile sınırlı kalmamalı ve sistemin bu yükü tüm eğitim camiası tarafından paylaşılabilirdir. Artırılmış gerçeklik, qr, sanal gerçeklik gibi uygulamalara yönelik içeriklerin ülkemizde oluşturulması daha fazla desteklenmeli ve özendirilmelidir.

Mevcut uygulamada canlı derslerde uygulanan yöntemler yine daimici, esasici felsefeye uygun olarak yürütülmektedir. Bu durum, yeni kuşak öğrencilerin teknoloji alışkanlıklarına ters düşmekte ve öğrenciler kendilerinin aktif olmadıkları bir dijital ortamı benimsemekte güçlük çekmektedirler. Bu açıdan bakıldığında eğitimde dijitalleşmenin ve teknolojinin kullanılması yeterli değildir. Kullanılan bu teknolojilerin, öğrencilerin ilgisini çekecek en üst seviyede ve onları şaşırtacak düzeyde olması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Adams, T., Jones, S., Holman & Ellis, C. (2015). *Auto-ethnography: Understanding Qualitative Research*. Oxford: University Press.
- Ataman, M. (2019). *Açılın Ben Çocuğum*. Ankara: Elma Yayınları.
- Altun, M., & Bozkurt, İ. (2018). A new classification of proposal for mathematics literacy questions. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 42(190), 171-188.
- Ayas, A., Çepni, S., & Akdeniz, A. R. (1993). Development of the Turkish secondary science curriculum. *Science Education*, 77(4), 433-440.
- Baki, A. (2019). *Matematiği Öğretme Bilgisi*, (2. Baskı). Pegem, Ankara.
- Byczkowska-Owczarek, D. (2014). Researcher's personal experiences as a method of embodiment research. *Hexis. Theory, Society & Culture*, 1(1), 11-18.
- Cüceloğlu, D. (2019). <http://www.egitimdebiradimotesi.com/konusmacilar/dogan-cuceloglu>.
- Çepni, S. (2019). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (12. Baskı). Celepler Matbaacılık. Trabzon.
- Erdal, K. (2020). *Örneklerle Değerler Eğitimi*. Sentez Yayıncılık, Bursa.
- Koral Gümüşoğlu, E. (2017). Yükseköğretimde dijital dönüşüm. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 30-42.
- Özdemir, S. (2009). *The e-learning puzzle in Turkey: Deja vu?* In Olaniran, B. (Ed.). Cases on Successful E-Learning Practices in the Developed and Developing World: Methods for the Global Information Economy. USA: IGI Global Publishing. ISBN: 978-1-60566-942-7.
- URL-1: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/agri-dijital-donusum-tanitimi-toplantisi.aspx> alıntı tarihi. 15 Mayıs, 2020)
- U.S. Department of Education (1983). A Nation At Risk Report
- 2023 Vizyon Belgesi (2019). 2023 Eğitim Vizyonu, Ankara.